

ਸ਼੍ਰੀ ਦਸਵੇਂਕਾਲਿਕ ਸੂਤਰ

ਪਹਿਲਾ ਅਧਿਐਨ (ਦਰੁਮ ਪੁਸ਼ਪਿਕਾ)

ਅਹਿੰਸਾ (ਜੀਵ ਦਿਆ) ਸੰਜਮ ਤੇ ਤਪ ਰੁਪ, ਸਰਵੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਧਰਮ ਸਭ ਮੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮੰਗਲ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਮਨ ਸਦਾ ਅਜਿਹੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਰਗਾਂ ਦੇ ਇੰਦਰ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਭੋਰਾਂ ਬਾਗ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਰਸ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ। ॥੨॥

ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ, ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ ਤਿਆਗੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਗ੍ਰਹਿਸਥਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ। ॥੩॥

“ਅਸੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀਵ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਨਾਂ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਭੋਰਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧੂ ਗ੍ਰਹਿਸਥਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ॥੪॥

ਭੋਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਭਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਗਿਆਨੀ ਕੁਲ ਆਦਿ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਪੁਰਸ਼ (ਸਾਧੂ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ+ ਉਸ ਸਾਧੂ ਅਖਵਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹੈ। ॥੫॥

ਟਿਪਨੀ ਸਲੋਕ ਪਹਿਲਾ :-

ਅਹਿੰਸਾ—ਪ੍ਰਮਾਦਯੁਕਤ ਮਨ-ਬਚਨ ਕਾਈਆਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਜਾਂ ਪੀੜਾ ਪਹੁੰਚਾਣਾ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨਾ ਹਿੰਸਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਰਹਿਮ, ਦੋਸਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਅਹਿੰਸਾ ਹੈ ।

ਵਿਸਤਾਰ ਪੱਖੋਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ, ਹਵਾ, ਬਨਸਪਤਿ ਅਤੇ ਤਰੱਸ (ਹਿਲਨ-ਚਲਨ) ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੋਨੀ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ, ਨਾਂ ਪਹੁੰਚਾਨਾ ਅਹਿੰਸਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਘਾਤਨਾ ਕਰਨਾ ਅਹਿੰਸਾ ਹੈ ਇਹ ਨਾ ਪੱਖੀ ਅਹਿੰਸਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਾਣੀ ਰੱਖਿਆ, ਮੈਤਰੀ, ਕਰੁਣਾ ਅਤੇ ਅਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਭ ਦਾ ਦੁਖ-ਸੁੱਖ ਅਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਣਾ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਵਿਧਾਇਕ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਸੰਜਮ :-

ਅਸ਼ੁੱਭ ਭਾਵ ਅਤੇ ਪਾਪ ਦਾ ਆਚਰਨ ਤੋਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਨਾ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਸੰਜਮ ਹੈ ਸੰਜਮ ਦੇ ੧੭ ਭੇਦ ਹਨ ।

ਹਿੰਸਾ, ਝੂਠ, ਚੋਰੀ, ਮੈਥੂਨ ਅਤੇ ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ ਆਦਿ ੫ ਆਸ਼ਰਵ ਕਰੋਧ, ਮਾਨ ਮਾਇਆ, ਲੋਭ ਆਦਿ ਚਾਰ ਕਸ਼ਾਏ (੪) ਪੰਜ ਸਮਿਤਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਨ (੫) ਮਨ-ਬਚਨ ਤੇ ਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ੁਭ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ।

ਤੱਪ :- ਕਰਮਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੁਧ ਸਵਰੂਪ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਨਾਂ ਤਪ ਹੈ । ਤਪ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਹਨ (੧) ਅੰਦਰਲਾ (੨) ਬਾਹਰਲਾ ।

ਤਪ ਦੇ ਛੇ ਭੇਦ ਹਨ ਭੇਦਾਂ ਦੇ ਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ ।

(੧) ਅਨਸ਼ਨ (੨) ਉਨੋਦਰੀ (੩) ਭਿਕਸ਼ਾਚਰੀ (੪) ਰਸ ਤਿਆਗ (੫) ਕਾਇਆ ਕਲੇਸ਼ (੬) ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਲੀਨਤਾ ।

ਅੰਦਰਲਾ ਤਪ ਦੇ ੬ ਭੇਦ ਹਨ ।

(੧) ਪ੍ਰਾਯਸਚਿਤ (੨) ਵਿਨੈ (੩) ਵੈਯਾਵਰਿਤ (੪) ਸਵਾਧਿਆਏ (੫) ਧਿਆਨ (੬) ਵਿਉਤ ਸ਼ਰਗ ।

ਧਰਮ :-

ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਧਰਮ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੀਵ ਜਾਂ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ ਨਿਰਵਾਨ ਜਾਂ ਮੋਕਸ਼ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸੁਧੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜੋ ਸਹਾਇਕ ਹੈ ਉਹ ਧਰਮਾ ਹੈ। ਅਹਿੰਸਾ, ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਤਪ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਾ ਤੇ ਲੰਮੇ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਆਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ “ਦਰੁਗਤਿ ਵਿਚ ਗਿਰਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਧਰਮ ਹੈ।

ਮੰਗਲ : -

ਜੋ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਕਲਿਆਣ ਕਾਰੀ ਹੋਵੇ । ਅਚਾਰਿਆ ਨੇ ਮੰਗਲ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਕੀਤੇ ਹਨ। (੧) ਦਰਵ ਮੰਗਲ (੨) ਭਾਵ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਤੀਕ ਰੂਪ ਕਲਸ਼, ਸਵਾਸ਼ਸਤਿਕ, ਦਰਪਨ ਆਦਿ ਅਤੇ ਮੰਗਲ ਦਰਵ ਮੰਗਲ ਹਨ। ਵਸਤੂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਹੀ, ਚੋਲ, ਸ਼ੰਖ, ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ ਆਦਿ ਦਰਵ ਮੰਗਲ ਹਨ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੁਖਸਾਂਤੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਹੀ ਭਾਵ ਮੰਗਲ ਹੈ।

ਟਿਪਣੀ-੧੧

ਪੰਜ ਆਸ਼ਰਵ ਹਨ:

੧. ਮਿਥਿਆ ਦਰਿਸ਼ਟੀ, ੨. ਅਤਿਆਗ, ੩. ਪ੍ਰਮਾਦ, ੪. ਕਸ਼ਾਏ (ਕਰੋਧ, ਮਾਨ, ਮਾਇਆ ਲੋਭ), ੫. ਅਸੁਭ ਯੋਗ।

ਤਿੰਨ ਗੁਪਤੀਆਂ ਹਨ:

(੧) ਮਨ ਗੁਪਤੀ (੨) ਬਚਨ ਗੁਪਤੀ (੩) ਕਾਇਆ ਗੁਪਤੀ ।

ਇਹ ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਹਨ:

(੧) ਸਪਰਸ਼ (੨) ਰਸਨਾ (੩) ਨੱਕ (੪) ਅੱਖ (੫) ਕੰਨ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੱਤ ਭੈ ਹਨ।

(੧) ਲੋਕ ਦਾ ਭੈ (੨) ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਭੈ (੩) ਆਦਾਨ ਭੈ:- ਰਾਜਾ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਡਰ (੪) ਅਕਸ਼ਮਾਤ ਭੈ:- ਬਿਜਲੀ ਆਦਿ ਕੜਕਨ ਦਾ ਡਰ (੫) ਆਜੀਵਕਾ ਭੈ - ਅਕਾਲ ਦਾ ਡਰ (੬) ਮਰਨ ਭੈ :- ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ (੭) ਲੋਕ ਅਪਵਾਦ: ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਦਾ ਭੈ।

(੧) ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾ ਵਲ ਨਾ ਜਾਨ ਦੇਨਾ ਮਨ ਗੁਪਤੀ ਹੈ (੨) ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਨ ਬਚਨ ਗੁਪਤੀ ਹੈ (੩) ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਘਕਾਰੀ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨਾ ਕਾਇਆ ਗੁਪਤੀ ਹੈ।